

mgr Maria Rychlewska
Zastępca dyrektora Biblioteki Głównej

Repozytorium Politechniki Śląskiej - in statu nascendi

Rewolucja naukowa XVII wieku (Izaak Newton, William Harvey, Evangelista Torricelli, Pierre de Fermat, Francis Bacon, William Petty, Dudley North i inni) spowodowała konieczność wymiany myśli, a tym samym i korespondencji między uczonymi, co dało początek nowej formie wymiany informacji o wynikach badań, powstały czasopisma naukowe. W 1665 roku, dokładnie 5 stycznia, ukazał się francuski „*Journal de Savants*” uznawany za najstarsze czasopismo naukowe w Europie, kilka miesięcy później wychodzi pierwszy numer „*Philosophical Transactions*” wydawany (do dnia dzisiejszego) przez Royal Society of London.

Pod koniec ubiegłego wieku wydawanie publikacji naukowych wzięli na siebie komercyjni wydawcy, którzy zwietrzyli w tym dobry interes. Ceny czasopism zaczęły rosnać i jak podają źródła w latach 1986-2002 ceny czasopism naukowych w USA wzrosły o 227%. Nastąpiło zjawisko *serials crisis* (kryzys czasopiśmiennictwa). Ze względu na finanse, biblioteki musiały rezygnować z zakupu wielu tytułów. Dla przykładu w naszej Bibliotece w połowie lat 70-tych ubiegłego wieku prenumerowaliśmy ok. 1000 tytułów z krajów Europy zachodniej i USA i drugie tyle z krajów socjalistycznych. Do dnia dzisiejszego zostało nam w prenumeracie zagranicznej 70 tytułów. Oczywiście nastąpiła zmiana w dostępie do czasopism, wiele tytułów jest dostępnych on-line, ale za ten dostęp trzeba słono zapłacić wydawcom komercyjnym. Z tego też powodu dostęp do informacji naukowych stał się utrudniony.

Wynikiem sprzeciwu wobec takiego stanu rzeczy stał się ruch **Open Access** (wolny dostęp), który zapoczątkował po prawie 350 latach nową technikę komunikacji naukowej i odchodzenie od tradycyjnych czasopism drukowanych.

Repozytoria naukowe – otwarta nauka XXI wieku

Repozytorium (łac. *repositorium*) - miejsce uporządkowanego przechowywania dokumentów, z których wszystkie przeznaczone są do udostępniania. Niegdyś szafa na książki i akta urzędowe. Dziś termin stosowany głównie w odniesieniu do najrozmaitszych zasobów cyfrowych: baz danych, zbiorów pakietów czy kodów źródłowych.

Repozytorium uczelniane (instytucjonalne) to po prostu cyfrowe archiwum gromadzące i rozpowszechniające dorobek intelektualny pewnej społeczności, w naszym przypadku uczelni.

RePoLiS – repozytorium Politechniki Śląskiej

Od jakiegoś czasu w Bibliotece Głównej Politechniki zastanawialiśmy się jak zwiększyć częstotliwość sięgania po publikacje pracowników naukowych Uczelni z czym łączy się statystyka ich cytowań, a to z kolei ma wpływ na wyniki ewaluacji. Postanowiliśmy ubiegać się o Grant z Programu Operacyjnego Innowacyjna Gospodarka, którego Działanie 2.3 było skierowane na inwestycje związane z rozwojem infrastruktury informatycznej nauki. Przygotowaliśmy założenia do projektu „Rozwój sprzętowo programowy platformy i lokalnej sieci dla wirtualnej infrastruktury informatycznej Biblioteki Głównej Politechniki Śląskiej w celu pozyskiwania, tworzenia i udostępniania zasobów naukowych”.

Inicjatywa Biblioteki Głównej, istotnie wsparta przez Jego Magnificencję Rektora Pana prof. Andrzeja Karbownika, okazała słuszna i trafna. Biblioteka uzyskała prawie 7 mln zł dotacji na realizację Projektu. Te pieniądze pozwolą na zakup sprzętu i oprogramowania koniecznego do realizacji Projektu, a także najnowocześniejszej na rynku wyszukiwarki informacji naukowych.

Główne cele jakie przyświecają budowie **RePaLiS** - repozytorium Politechniki Śląskiej to:

1. Promocja w skali globalnej wyników badań naukowych prowadzonych w Uczelni i poprawa jej wizerunku jako lidera badań w wielu kierunkach.
2. Zwiększenie widoczności Uczelni w Internecie, spowoduje wzrost ilości wejść na stronę, podnosząc ranking Uczelni.
3. Zgromadzenie i zabezpieczenie dorobku naukowego – **repozytoria gwarantują długotrwałe przechowywanie plików cyfrowych.**
4. Umożliwienie monitoringu badań prowadzonych w uczelni.
5. Spowodowanie szybszego dotarcia do tzw. danych surowych, co może wygenerować nowe badania.
6. Ułatwienia e-learningu poprzez dostęp do podręczników i materiałów dydaktycznych studentom zarówno stacjonarnym, jak i niestacjonarnym.
7. Zwiększenie innowacyjności prac naukowych np. doktorskich i magisterskich.
8. Szybsza komercjalizacja wyników badań, poprzez ich dostępność dla przedsiębiorców.
9. Wzmożenie konkurencji.

Naukowcy - entuzjaści repozytoriów podkreślają użyteczność tego modelu publikowania podkreślając, że

1. Autor ma do dyspozycji umieszczone w Repozytorium artykuły, teksty Jaka jest „siła rażenia” pracy naukowej udostępnionej bez ograniczeń można prześledzić na przykładzie prac doktorskich, których autorzy zdecydowali udostępnić je on-line w Bibliotece Cyfrowej Politechniki Śląskiej. Swoisty rekord pobiła praca doktorska z Wydziału Budownictwa, której autorka jako pierwsza zdecydowała się na udostępnienie pracy w wersji cyfrowej bez żadnych ograniczeń, a do której „zaglądano” aż 4368 razy w ciągu dwóch lat.

Bibliotekarzy, na których barkach spoczywa tworzenie repozytoriów nurtuje pytanie jak rozwijać nowe technologie komunikacji naukowej w tym repozytoria, żeby

spełniały rolę przechowywania, zabezpieczania i rozpowszechniania obiektów cyfrowych, będących wynikiem pracy uczonych. Trzeba przekonać pracowników naukowych o korzyściach dla nich osobiście i dla Uczelni umieszczania publikacji w repozytoriach.

Funkcjonowanie Repozytorium Politechniki Śląskiej, jest uzależnione nie tylko od stworzenia podstaw organizacyjno-prawnych i sprzętowych, ale w znaczącym stopniu od zrozumienia Idei Wolnego Dostępu w całej społeczności akademickiej.